

роботах. Інтимна складова еротизму розкриває невинність та щирість духовного розкріпачення через призму храму тіла. Основою для демонстрації культу жінки, еротичних інстинктів є тіло, оспіване духом еротизму, навіть у найвідвертіших сценах, не облите окропом бруталних мотивів («Лежача напівоголена», 1917 р.). Графічні роботи майстра були немов протиположними для закріплених мотивів плоти, які можна порівняти з архітектурними мотивами («Стара жінка, що стоїть», 1905 р.). Статична конструкція, яка навіює думки про старість та вічність, ввібрала себе таємничу енергію світу та її гармонію. Неміч та дряхлість виступала яскравим контрастом на тлі квітучої юності та краси.

Відсуваючи на другий план не менш цікаві та одвічні теми світового мистецтва, тема віку людини, її краса та молодість, набувають найбільшої актуальності у творчості Г. Клімта. Культ жінки простежується в багатьох спектрах творчості майстра, методом контрасту або засобом оспівування юності та краси. Виразивши власний час і дух своєї епохи, віртуоз Клімт, завжди буде впізнаваний серед безлічі інших митців (хоча б своєю мовою виразності) плавним перетворенням орнаменту в тіло, а тіла – в орнамент.

Список використаних джерел:

1. Герман М. Модернизм. Искусство первой половины XX века / М. Герман // Новая история искусства. – СПб: Азбука-классика, 2008. – 480 с., ил.
2. Мировое искусство (Иллюстрированная энциклопедия: Направления и течения от импрессионизма до наших дней) / Сост. И. Г. Мосин. – СПб.: ООО «СЗКЭО», 2008. – 192 с., ил.
3. Полевой В. Искусство XX века. 1901-1945 // Малая история искусств. – М.: Искусство, 1991. – 303 с.
4. Романенкова Ю. Мировоззренческие универсалии периодов Stilwandlung в мировом художественном процессе / Ю. Романенкова. – К.: Химджест, 2009. – 276 с., ил.

Ширяєв Т.В.

старший викладач,

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

ІСТОРИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ КИЇВСЬКИХ ГОТЕЛІВ ПІДВИЩЕНОГО КОМФОРТУ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX СТОЛІТТЯ МОНАСТИРСЬКІ СТРАННОПРИЇМНИЦІ

Київські готелі підвищеного комфорту беруть свою історію з середини XIX ст., коли на мапі міста почали з'являтися підприємства, котрі сформували окремий, так би мовити «вищий клас» в міській готельній ієрархії.

Не зважаючи на те, що інфраструктура таких готелів майже завжди копіювалася з західноєвропейських аналогів (зокрема німецьких та французьких), витоки формування цього класу готелів, слід шукати в міському господарстві Києва кінця XVIII – початку XIX ст. Поява готелів підвищеного комфорту, стала можливою завдяки об'єднанню трьох складових, які до того часу були присутні на ринку готельних послуг: *монастирські странноприймниці, міські садиби і багатокімнатні квартири та «професійні» готелі.*

Монастирські странноприймниці – являють собою найстарший тип київських споруд з тих, котрі спеціально були побудовані для прийому

мандрівників. Такі будинки знаходилися при кожному великому монастирі міста (Києво-Печерський лаврі, Києво-Михайлівському Золотоверхому монастирі, Братському монастирі та інших) і розраховувалися на сезонний прийом прочан, які здійснювали паломництво, приїздили на церковні свята чи просто приходили найматися на монастирську роботу.

Найбільшим та найстарішим комплексом споруд для прийому віруючих (гостинних дворів), володіла Києво-Печерська лавра. Літочислення якого ведеться с 1058 року, коли преподобний Феодосій «устроил богадельный дом с церковью св. первомученника архидиакона Стефана» [1].

Головною особливістю подібних закладів став розрахунок на розселення невибагливої публіки, що призвело до утворення чіткого плану в системі проживання та обслуговування. В першу чергу це стосується рівня сервісу, який в таких установах був відповідний, пожильцям надавалась лише площа для ночівлі (дарові кімнати). Як правило, це були приміщення розраховані на прийом кількох мешканців, або групи вірян, де окремі номери були радше винятком з правил (вони призначалися тільки для прочан які приїздили до монастирів з родинами). Загальні помешкання розподілялися також по гендерному признаку, та мали чоловіче і жіноче відділення.

До середини XIX ст., заможні паломники віддавали перевагу найму садиб та квартир, які знаходились неподалік церковних святинь, а представники царської родини, котрі досить часто здійснювали паломництво до Лаври, зупинялися в митрополичих палатах, або в домах губернського та міського начальства.

На початок XX ст., великі монастирі, такі як Києво-Печерська Лавра та Києво-Михайлівській Золотоверхий, мали настільки розвинену інфраструктуру житлових корпусів та служб, що представляли собою цілком самодостатні, з замкнутим циклом обслуговування, соціальні утворення. До таких комплексів входило: декілька житлових корпусів (відрізнялися один від одного рівнем комфорту), трапезна та «дворянська кухня», чайна, квасна, пекарня, лікарня з церквою, пральня, скотний двір (з власними коровами та кіньми), стайня для коней пожильців та їх екіпажів, ретирадні місця, а також особливі майстерні: столярня, слюсарня, малярка, кузня, чоботарня, покрівельний цех, кравецька майстерня, то що.

Житлові корпуси склалися з кімнат двох типів: багатомісні й окремі номери і якщо на початку XIX ст., превалювали в планувальній структурі багатомісні приміщення (розраховані на проживання водночас від 10 до 100 чоловік), то починаючи з 50-х років, на монастирських подвір'ях усе частіше стали будуватися корпуси які мали коридорну систему (типову для готелів) з окремими номерами та усіма зручностями.

Така ситуація виникла завдяки тому, що раніше монастирі по суті дотували проживання богомольців зі своєї кишені, витрачаючи кошти власних капіталів та богоугодних пожертв, а з економічного боку странноприймниці взагалі були збитковими. Наприклад, Лаврський готельний комплекс для прочан приносив 6000 крб. прибутку на рік (1874 рік), а монастир витрачав на його утримання біля 15000 крб. [1]. Не маючи чітких, фіксованих тарифів, пожильці розраховувалися за найняте житло «по собственному добровольному усердию» [2], чи не платили взагалі, відпрацьовуючи своє перебування на різних роботах в монастирі.

Поява в місті готелів, які досить непогано заробляли на заможних клієнтах, змусила змінити пріоритети в формуванні житлових фонду. Почали з'являтися номери, які відповідали всім критеріям середнього та вищого рівнів комфорту.

Вони склалися з двох чи навіть трьох кімнат, та були умебльовані нічим не гірше за «номери-люкс» першокласних готелів. В подібних корпусах знаходилися всі зручності (санвузли на кожному поверсі, ванні кімнати, загальні зали та приміщення для богомольців). Обслуговувалися вони окремою «дворянською» кухнею, де обіди можна було заказати до номеру, та особисто формувати меню. Поступово, такі «комфортні» корпуси странноприймниць стали називатися монастирськими «готелями».

Цікаво зазначити, що незважаючи на те, що наземні поверхи таких корпусів віддавалися більш заможним пожитцям, приміщення в підвальних та напівпідвальних поверхах, все одно були обладнані для прийому невибагливої публіки (так звані безкоштовні квартири). Великі загальні кімнати та відсутність необхідних зручностей (для цієї категорії пожитців вони розміщалися на вулиці) створювали незвичне функціональне поєднання в одному корпусі, двох типів помешкань, абсолютно різної комфортної складової.

Перехід до більш «цивілізованого» сервісу та системи проживання відзначився також і на фінансовій складовій. На кінець XIX ст. монастирські готелі почали приносити істотні дивіденди, так наприклад, прибутки Лаврських готелів для прочан за 1899 рік склали 16440 крб. [3], а чотири готелі Михайлівського-Золотоверхого монастиря за 1916 рік, «заробили» – 69136 крб. [4].

Харчування здійснювалось в загальних залах трапезної для прочан, в яких обслуговувалися не тільки пожитці, а й інші паломники, наймані робітники і мешканці Києва, котрі знаходили в таких їдальнях недорогі страви. До складу трапезної з кухнею нерідко входили також: чайна, пекарня, квасна (для закваски капусти), та окреме місце (як правило на відкритому повітрі чи під накриттям) для роздачі безкоштовної їжі незаможним прошаркам населення.

Але з будівництвом більш комфортних номерів, з'явилася нагальна потреба в створенні окремої кухні для їх обслуговування. Так, на великих монастирських подвір'ях виникла «дворянська кухня». На відміну від кухні трапезної, вона обслуговувала виключно пожитців, мала більш розширене меню (страви можна було замовляти за спеціальним меню) та нерідко здавалася в утримання с торгів цивільним орендарям.

Зовні споруди монастирських готелів мали доволі «скромний» вигляд, де головним пріоритетом була «простота» архітектурного рішення та мінімум елементів декору. Акцент робився лише на вікна, зазвичай за рахунок присутності наличників, та завершальний карниз будівлі, який складався з мінімальної кількості елементів. Такий аскетизм пояснювався досить обмеженим бюджетом, котрий виділяла церква на будівництво готельних корпусів, але починаючи з 50-х років XIX ст. декорування фасадів стало помітно збагачуватися. З'явилися фронтони над вікнами та дверима, допоміжні (міжповерхові) карнизи, пілястри з капітелями, тяги та різноманітні елементи декору, які значно збагатили зовнішній вигляд, зробивши їх не такими «нудним» і одноманітним.

Починаючи з 1870 років, стрімке будівництво монастирських готелів призвело до того, що на початку XX ст. два найбільших монастиря Києва – Києво-Печерська Лавра та Михайлівський-Золотоверхий, утримували настільки великі комплекси з прийому прочан, що загальна кількість їх номерного фонду майже дорівнювала половині наявних місць в усіх київських готелях разом узятих.

Так, наприклад, Києво-Печерська Лавра на 1874 рік мала 377 готельних номери: на лаврському подвір'ї 7 корпусів – 234 номери та два готелі на 78 та 68 номерів відповідно, за огорожею Лаври [5], а готельний комплекс Михайлівського-Золотоверхого монастиря (3 корпуси, 340 окремих платних номери), приймав за рік 114070 прочан, що складало в середньому 9505 на місяць, або 312 пожильців на день [6].

Еволюція розвитку монастирських готелів, за майже сто років, пройшла шлях від невеликих дерев'яних бараків до комплексів з повною, самодостатньою інфраструктурою обслуговування, забудованих кам'яними, багатопверховими готелями. Щорічно, зростаючий потік паломників до київських святинь, змушував постійно удосконалювати та перебудовувати наявні монастирські странноприймниці, що позитивним чином впливало на розвиток київського готельного господарства в цілому. Адже на кінець XIX ст., враховуючи особливості та специфіку таких готелів, вони завжди користувалися «попитом» серед самих різних верств населення та складали гідну конкуренцію міським готелям.

Це єдиний тип підприємств готельного господарства Києва, який протягом зазначеного періоду, зазнав настільки значних трансформаційних змін, які призвели до появи нової та самодостатньої за якістю, структурної одиниці в системі координат міського готельного господарства.

Список використаних джерел:

1. ЦДІАК України (Центральний державний історичний архів України). – Ф. 128. – Оп. 2. – Сп. 273. – 1 с.
2. Тарновський Н. Місто Київ та його околиці з топографічним планом і краєвидами Києва / Н. Тарновський. – К., 1884. – 167 с.
3. ЦДІАК України. – Ф. 128. – Оп. 1. – Сп. 3119. – 284 с.
4. ЦДІАК України. – Ф. 169. – Оп. 6. – Сп. 1484. – 2 с.
5. ЦДІАК України. – Ф. 128. – Оп. 2. – Сп. 273. – 5 с.
6. ЦДІАК України. – Ф. 169. – Оп. 6. – Сп. 1484. – 7 с.